

Abstract

This essay weaves stories—sighs, rants, and hopes of some of the oppressed in these times—interspersed with data, pieces of advocacy letters, and actual experiences on the Philippine health care services (or the lack of it) in the time of COVID-19. Specifically, notes on the author’s exhausting vaccination experience and his father’s emergency pandemic-era medical procedure, under the current (and unfortunate) ideological dominance of those who want to retain privatization of health care despite its clear failure to serve the interest of many citizens. Thus, this piece holds the neoliberal-capitalist system accountable for the multiple crises that humankind faces because of health care commodification coupled with ineffective and slow pandemic response by a privileged few who enjoy their salaries and perks as elected public officials but do nothing to alleviate our people’s suffering.

Keywords

Panitikan ng danas, panitikang epistolaryo, literatura ng pandemya, komodipikasyon ng sistemang pangkalusugan, bakunahan sa Pilipinas [experiential literature, epistolary literature, pandemic literature, health care commodification, vaccination in the Philippines]

English title

Pieces of Vaccination and Medical Operation Experiences in the Time of COVID-19

MGA PÍLAS NG DANAS SA BAKUNA AT OPERA SA PANAHON NG PANDEMYA

DAVID MICHAEL M. SAN JUAN

TINAWAG KONG PÍLAS (“maliit na piraso ng papel, tela, at katulad” ayon sa <https://diksiyonaryo.ph/>) dahil pira-pirasong danas talaga ito na ang mga borador ay isinulat sa mismong araw ng pagdanas. In the heat of the moment, kumbaga, kaya naman halong Filipino at English din ang laman nito. Nilapatan ko ng kaunting editing for conciseness and coherence ang kabuuan, pero hindi na ako masyadong nagdagdag-bawas dahil

nais kong mabigyang-diin ang rawness ng danas sa pagpapabakuna at pagpapa-opera sa panahon ng pandemya.

Kung magtunog-puta-putaki man ito sa tainga at mata ng ilang mambabasa na may panahon pa para sa pagpipino ng mga salita sa panahong dapat yata'y mag-anyong bubog sa mga mata ng tirano o kaya'y apoy-impiyernong tutupok sa mga inutil na hari-hariang pasuwelduhan pero tila patabaing baboy na katuga (kain, tulog, gala lingguhan pauwi sa malayo niyang bayan, sagot ng Republika at kaban ng bayan ang gasolina ng eroplano at alawans ng piloto, siyempre) o puwede ring serye ng mga reklamo-palahaw na bibingi sa kanila at nang baka sakaling ideklarang opisyal na inutil—permanently incapacitated (bagama't klaro naman sa sinumang nag-iisip pa, na incapacitated siya mula't sapul at nabilog lamang ang ulo ng ilan nating kababayan sa tamis ng ilang pangako gaya ng pagwawakas diumano ng kontraktwalisasyon o endo at pagje-jetski sa West Philippine Sea na inamin niyang joke-joke lang, kaya nga pumalakpak din tayo nang sinagot niyang wala siyang legacy nang tanungin ng bibong reporter kamakailan kung ano ang pamana niyang iiwan sa huling SONA niya), isipin na lamang na komentaryo na rin iyon at repleksiyon ng namamayaning puta-putaking tugon ng kasalukuyang rehimen sa pandemya mula sa kakarampot na ayudang hindi panlahat (at sabi ni Senador Pacquiao ay mukhang hindi nakarating lahat sa dapat patunguhan, habang ibinabalandra niya sa kamera ang sandamakmak na balumbon ng mga papeles na diumano'y ebidensiya ng korapsyon, which obliges us to ask him, *bakit ngayon ka lang dumating sa, este, bakit ngayon mo lang ibinulgar iyan, though in fairness, surprisingly sharp ka the past few weeks, mula sa pangako mong wakasan ang homelessness in some years kung maging presidente ka, hanggang sa pag-amin mo na talamak ang katiwalian sa ilalim ng administrasyong kinabibilangan mo rin at as of this writing ay kapartido mo rin halos ang mga namumuno) hanggang sa usad-pagong na pagbabakuna sa buong bansa—sa sitwasyong halos 1 trilyong piso ang inutang nila para diumano sa pandemya (bukod pa rito ang mga donasyong bakuna atbp.). O, in other words, dear reader, huwag ka nang maghanap ng finesse at pagtitimpi sa panulat ng mga gaya kong nagka-COVID-19 at hanggang ngayon nga'y totoong nasa period ng depresyon na di rin namin malaman kung saan o ano talaga ang ugat, pero tiyak naming it has something to do with the generally inefficient and ineffective na pag-handle ng mga nasa Palasyo Along The Pusali na naging dahilan para umabot sa Year Two ang pandemic na ni hindi nga*

nag-Year One sa ilang island-nations (at kahit paano, sa mga bansang siyentista at iba pang eksperto ang nangunguna sa pandemic response, sa halip na mga retiradong heneral, ay halos controlled na ang pandemic and/or nearly back to normal na, except for face masks, of course). Ang mga ganitong sulatin ay maituturing na bagong genre—sakto sa pandemya. Ito ang totoong pandemic literature. Bakit mo hahanapan ng lohika at maayos na porma ang sulatin sa panahong itong walang lohika ang mga namumuno at lalong walang kaayusan ang mga bagay-bagay. Saka, sabi nga, walang omelet kung walang mga itlog na pagsasalpukin (o kailangan munang basagin ang itlog para magka-omelet). Samakatwid, para mapaayos ang bayan natin, kailangang isampal sa pagmumukha ng bawat mamamayan ang mga realidad na ayaw aksiyunan o hindi na masyadong pinapansin samantalang sa pag-unawa at pag-aksiyon sa mga ito lamang makalalakad sa landas palabas ng pandemya ang Pilipinas on or before 2022, kung aabot pa nga ang arkipelagong ito sa petsang iyon—super-viral variant ng coronavirus o mga luma at bagong dayuhang magtatanod sa baybayin natin, sukdulang dayuhang himno na ang maririnig sa mga public address system malapit sa dalampasigan ng ating mga islang isa-isa nang inaagaw o kaya’y mga parsela ng teritoryong tinatayuan ng semi-permanenteng base militar ng isa pang klase ng mga dayuhan (na mas nauna, mas tuso, at mas mapagpanggap kaysa sa mga bago). In the meantime, timplahin na ang kapeng mayroon ka sa bahay para tiyak na gising ka habang binabasa ito, o mas maganda, ibuhos mo ang kumukulong tasa o isang buong malaking termos pa ng kape sa sinumang magsasabing best president ever ang kanilang poong presidente (na may video pa during the campaign na punas-bimpo, tapon-bimpo, dinaig ang Mahal na Poong Nazareno sa dami ng debotong nag-aagawan sa may-pawis na piraso ng telang amoy-pintura rin tiyak—Good Morning towel, sa mga nakakaalala pa). Kung bakit justified ang gayong dahas, makapupulot ka kahit paano ng explanation sa mga piraso ng danas na mababasa mo ngayon.

Sa pangkalahatan, hinahabi ng salaysay-sanaysay na ito ang mga datos, piraso ng mga liham-adbokasi, at aktuwal na danas sa serbisyong pangkalusugan (at mga kakulangan nito) sa Pilipinas sa panahon ng COVID-19, bilang pagsasakdal sa namamayaning sistemang neoliberal-kapitalista na nagpapataw ng komodipikasyon ng dapat sana’y karapatang maging malusog, at sa nakaupong mga ulupong sa trono—silang namumunini, nagpapasasa, enjoy na enjoy pa habang naghihirap

tayong lahat (remember this one senator na wala man lang remarkable bill na naipapasa pa, tapos maririnig mo pa sa Zoom assembly ng Senado na “sarap ng buhay; sana gan’to na lang lagi”; ibig niyang sabihin ay sana forever na lang may pandemya para hindi sila required magtrabaho sa opisina, pero tuloy ang suweldo nila magunaw man ang mundo; buti na lang at may Divine Justice pa rin naman yata dahil kasama raw pala siya sa mga iimbestigahan ng International Criminal Court bilang isa sa mga hepe, kundi man literal na arkitekto ng tokhang—ang polisiya ng pagpaslang sa mga diumano’y nanlabang drug suspect; but that’s another story, so balik tayo sa kuwentong bakuna).

Magpabakuna ay Di Biro, Maghaponng Nakatayo

Around 5:00 a.m. Nagtaxi kami ng kapatid ko papunta sa venue ng bakuna kahit malapit, kasi super-dilim at posibleng may holdaper. Ilang minuto pa ay nakapila na kami. Sooobrrrrrrrangggggggggg haba ng pila kaya parang ayaw na namin tumuloy pero naisip namin na sige lang, kasi may mga pumipila pa sa likod namin. Pero sana naman may namimigay ng stub para di ganito na matagal pipila considering na 6:00 a.m. pa ang official start ng bakunahan. Umaambon around 5:31 a.m.; 5:34 a.m., umulan nang malakas. Kawawa ang walang payong, buti tumila agad. Maya-maya pa, may dumating na barangay official na nagbibilang ng mga nakapila: pang-855 at 856 daw kami ng kapatid ko. Yeeesss! Aabot kami kasi 1,000 ang announced vaccine slots sa venue na pinuntahan namin. Pero eto na naman ang isang sana: sana may stub pagdating pa lang sa site tapos puwede muna kumain etc., para di kumpulan, and then 6:00 a.m. na lang uli pipila. Bandang 6:02 a.m., may barangay official na naka-megaphone na umaapela sa mga tao na huwag magpasingit. Kabado kami mula noon dahil mga ilang daan lang na singit, tiyak na madidispatsa kami sa slots. Around 6:38 a.m. walang usad pa rin ang pila. Pinapapila na nila kami with distansiya finally at past 7:00 a.m. Halos 8:40 a.m. na nang mag-start umusad ang pila. Umaaraw naman ngayon. Nakakapaso. Buti may payong kami.

Sabi ng isang barangay kagawad na nasa vicinity ng pila namin, Pfizer daw. Around 8:46 a.m., napansin ko na isa sa likod namin rich kid ang pormahan, tisoy, chino shorts, white shoes and everything. May driver pa na sumasalit sa kanya sa pila kapag nag-chacharge s’ya ng phone. Sana ol may kotseng charging station. Hindi ko na matandaan bakit sa cellphone

notes ko ay 11:00 a.m. na ang next entry ko. Ah, now I remember: mula 8:46 a.m. hanggang halos 11:00 a.m. ay nagkatsismisan na kami ng mga kapitbahay sa pila. Halos magtatanghalian na, napabalita na hinahanapan daw ng certificate of indigency (yes, absurdong “katibayan na ikaw ay mahirap”) ang A5 (kategoryang “indigent” o mahihirap na mamamayan sa datos ng gobyerno; officially, yaong mga mas mababa pa sa 10,027 pesos kada buwan ang kita), samantalang sa Facebook announcement ng city government, wala namang sinabing ganoong requirement. Naobliga tuloy ang mga kahanay sa pila na may kasama na utusan ang isa nilang kasama na kumuha ng certificate of indigency on their behalf. Buti umabot sila sa cut-off—aabot pala talaga dahil halos gabi na kami mababakunahan!

Mag-aala-una na ng hapon. Pakonti-konti lang ang inom ko ng tubig kasi walang malapit na CR at ayaw ko nang umalis sa pila dahil by that time ay naobliga na ang kapatid ko na kumalas sa pila para mag-drive uli ng train (at tatangkain na lang niyang bumalik sa pila sa break time niya). Hindi mabilang na magpi-fishball, maga-ice cream at iba pang tindero at tindera ang dumaan sa amin na nagsilbing pamatay-oras din ng ibang kasama sa pila. Paulit-ulit na ang kuwentuhan namin sa COVID-19, ilang personal na mga karanasang kaugnay nito, mga pilas ng buhay-buhay, trabaho, trabaho ng mga kapamilya, at ang pag-asa na sana naman mabakunahan kami. Sabi nga ng isang tita sa pila, kahit tubig ang iiniksiyon sa atin, puwede na basta makauwi tayong may bakuna. Around 4:00 p.m., malapit-lapit na kami sa gate ng eskuwelahan na vaccination center. Abot-kamay na ang tagumpay— or so we thought. Mahaba pa pala ang laktayin mula roon. May isang opisyal na nagsabing mga 50 slots na lang ang natitira at pauwiin na ang hindi aabot. Nagkagulo na noon sa pila, nagsisigawan na ang mga tao. Ang dami raw kasing pinasingit ng ilang nagbabantay sa pila—mga mayayaman, de-kotse raw na kagulat-gulat na may hawak na stub na may seal pa ng city government samantalang kami na madaling-araw pa lang ay nakapila na ay wala namang gayong stub at nakatanghod pa rin sa labas ng eskuwelahan, samantalang ang mga burges na konektado ay nakasingit o pinasingit. Ang titang palabiro ay pumunta sa mismong gate at niyugyog nang niyugyog ang gate at sumisigaw para marinig ng mga opisyal na nag-aayos ng tao sa loob. Ang sigaw niya ay: “Papasukin n’yo kami! Buong araw na kaming nakapila! Ang dami n’yong pinasingit!” Well, yugyog direct action works!

After 11 hours and 12 minutes na pagpila, hayan at nabigyan na kami ng stub para sa bakuna. Tangina nga lang na No. 1084 ako samantalang nu'ng unang mag-headcount ang barangay official ay no. 856 ako. By that time ay break time na ng kapatid ko pero di ko na siya pinapunta dahil nakapasok na ako sa loob ng gate, at kahit dalawang beses nakiusap sa mga bantay sa gate ay ayaw nilang pumayag na may kapatid akong papasok at ipagse-save ko ng slot, dahil nga sa likuran namin ay may humigit-kumulang 500 tao pa ang nag-aabang din sa mga bubuksang slots kung meron pa. Masakit na likod ko at binti sa tagal na nakatayo. Uhaw na uhaw na rin ako. Ubos na ang dalawang boteng tubig na baon. Gusto kong magkape, Kopiko Brown o kaya caramel macchiato. O kaya plain Batangas or Benguet brew na may asukal na pula o mas masarap, muscovado. Gutom na ako kanina pa pero inignore na lang ng utak ko ang gutom. Sapat na ang isang siopao asadong kaninang past 7:00 a.m. pa kinain. Gusto kong mag-Jollibee spaghetti at saka malamig na Coke. Gusto ko rin ng mas maayos na sistema ng pagbabakuna. Gusto ko ng bansang walang singit, walang gamitan ng impluwensiya at poder o ng katusuhan para makauna. Gusto ko ng bansang mas mapagkalinga at bansang mamamayan ang trato sa tao, at hindi basura. Sana magtulong-tulong tayo na baguhin lahat ng kapunyetahan sa bansang minanhid na ng mga luha, hinagpis, inhustisya, at sama ng loob ng mga daantaon. Ang silver lining lang ay lagpas 1,000 slots na kami pero mukhang babakunahan nila kami kasi nga pinaupo na nila kami sa loob ng venue at may number na kami na hawak. Halos mahigit isang oras pang palipat-lipat ng upuan bago kami nakarating sa aktuwal na bakunahan—airconditioned na kuwarto sa pinakaloob ng eskuwelahan. Hindi ko rin alam bakit sa kabila ng pagod at gutom (o baka nga precisely because of that?) e sa Ingles ko pa na-express ang sentimyento pagka-bakuna sa akin.

Finally got my 1st dose of Pfizer's COVID-19 vaccine after exactly 13 hours and 43 minutes in the queue. Lined up at dawn, vaccinated at early night. 2nd dose on 11 July 2021. I hope it would be less time-consuming. To be fair, Manila's health care personnel and barangay officials are kind and very diligent in their work. It's just that the walk-in system is obviously a failure (they did not give stubs right away; tangina, we waited more than 10 hours just to get a stub; a stub could have simplified and accelerated things and could have made walk in system work). Professionals for a Progressive Economy actually wrote a letter asking authorities to consider adopting scheduled appointments and to establish more dispersed vaccination centers. They re-established more district-based vaccination centers but the local public schools seem to be not suitable for such hasty conversion (we think big Manila private

universities should offer their facilities now). And tomorrow, Manila announced that there would be no walk-ins and that people would have to wait for the city government's text message for their schedules. We are apprehensive that this would still not work (my seatmate at the vaccination center claim to have preregistered in January and received a schedule via text only this June; plus the text messages were sent late at night). Manila could perhaps adopt other cities' pre-registration PLUS scheduled appointment chosen/encoded by citizens (ala-passport renewal, di ba?) Sa Quezon City, that's the system and it works well. This will limit non-appearance on chosen schedule. Then for every site, 200 slots for chancers/walk-ins/"abangers" can be allotted to ensure that no vaccine will be wasted. It is exhausting and generally exasperating to be a Filipino in times like these but, we do what we can to prove that things can be better. And that we deserve better. *D'yan na lang sa likuran ng klasrum ako nag-selfie kasi nakakahiya sa official tarpaulin na maraming nakaabang na kakantahan ka ng Aida March.* Manila City Government's vaccination system is not perfect but it can be made to work better. To be fair, they're constantly listening to some suggestions and also improvising onsite. For example, 1,000 doses lang talaga sa site namin but I was given number 1,084. When a barangay official first did a head count early morning, me and my brother were number 855 and 856. He had to leave for work midday. Gosh, ibig sabihin, daming sumingit. Possibly around 1,200 people were vaccinated there today. Hence, at the very least, *hindi sila mekanikal mag-isip—good thing.* They adapt to the situation. Things could still be better, of course. Here's my letter to the city government a day after I got my first dose.

Dalawang Liham Tungkol sa Bakuna

21 June 2021

Hon. Isko Moreno Domagoso

Mayor, City of Manila

Dear Mayor Domagoso,

Greetings of peace!

We express our appreciation for your efforts in swiftly ramping up vaccination rates and thinking of ways to improve the vaccination process in Manila.

We also write to formally request your good office to consider adopting a scheduled vaccine appointment system (after preregistration)—with definite time slots for every preregistered citizen at their own choosing, ALA-PASSPORT RENEWAL, rather than the current wait-for-the-text-message system.

This will ensure that citizens would surely be onsite on their chosen schedule and consequently, there would be no time and vaccine wasted on any given day.

*There are three weaknesses in the wait-for-the-text-message system: 1) we have seen text messages sent at around 8:30 p.m. or 10:00 p.m. on a particular day for a schedule tomorrow, which gives the citizen no time to prepare and/or apply for leave (if he/she is a worker); 2) the current preregistration process **does not allow pre-registered citizens to encode/input their category in the registration form** (except for senior citizens/A2 and people with comorbidities/A3; in the case of the latter, there is no mention of obesity in the preregistration form), thus it is possible that some people categorized as A1, A2, A3, A4, and A5 would wait longer than usual (unless if they have preregistered very early on) for the city government's text message; 3) **since it's the city government that chooses the schedule under the current system, it is possible that many citizens would be given schedules that do not fit their work/daily routine schedules, and consequently, vaccination slots would be wasted.***

Adopting a system similar to DFA's online passport renewal appointment system can be complemented with a limited walk-in system, in which 100-200 chancers/walk-ins would be allowed to queue up for a chance to get vaccinated when certain people at any given time slot fail to appear. The scheduled appointment time slots could be from 6:00 a.m. to 4:00 p.m., after which all unused vaccines will be administered to the chancers/walk-ins.

Another option would be to have certain days and/or sites for walk-ins, provided that all these sites would start giving out stubs/numbers as early as 5:00 a.m. (to minimize the possibility of selling stubs, barangay officials onsite could also directly sign or put a number on the printed waiver of every preregistered walk-in). To enforce physical distancing protocols, half of the stubs could be just for the morning schedule (6:00 a.m. to 12:00 noon) and half could be just for the afternoon schedule (1:00 p.m. to 4:00 p.m.).

Finally, we also suggest that to increase the number of better vaccination sites, the city government could try requesting big private universities in Manila to use some of their auditoriums, shaded open spaces etc.

Our warmest thanks for your most positive response.

Bago pa sulatan ang city government, ilang araw ang nakaraan ay sinulatan din namin ang presidente ng Estados Unidos upang bigyang-diin ang panawagang pagtutulungan para sa bakunahan. Buti't may pro-forma reply si Yorme Isko, pero ang kinatawan ni Uncle Sam ay walang tugon, ni ha, ni ho.

16 June 2021

President Joe Biden

The White House

1600 Pennsylvania Avenue NW, Washington, DC 20500, USA

Dear President Biden,

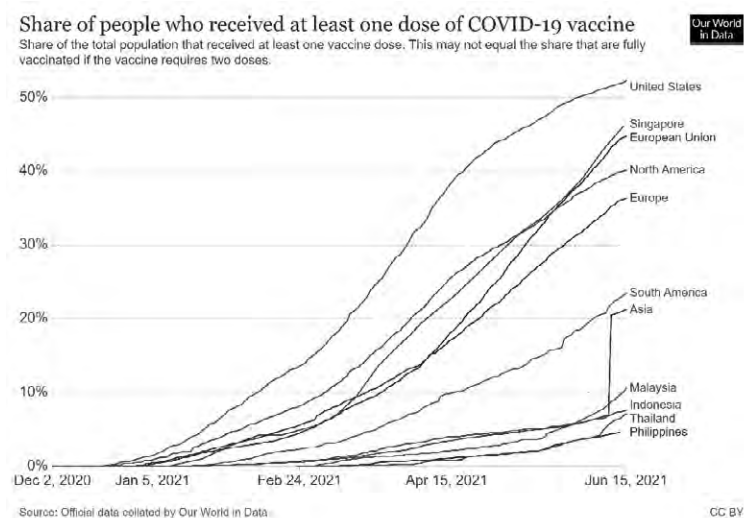
Greetings of peace!

Firstly, we express our appreciation for your administration's recent efforts in donating more than 2 million doses of the US Pfizer-BioNTech COVID-19 vaccine for the cities of Cebu, Davao, and Manila.

We also write to formally request your good office to take a more active role in encouraging First World countries to stop stockpiling COVID-19 vaccines and immediately donate all surplus vaccines to Third World countries.

The global NGO ONE estimates that “five countries (Australia, Canada, Japan, UK, and US) plus the EU bloc of 27 countries could share close to 1 billion doses of leading COVID-19 vaccines with other countries and still retain enough supply to inoculate their entire populations.”

Our country, the Philippines, is among the Third World countries where vaccines are now badly needed. As of June 13, 2021 (**figure below**), less than 5% of the Philippines' population have “received at least one dose of COVID-19 vaccine” according to Our World in Data (2021).

Hence, we support Progressive International's call for vaccine internationalism, and strongly urge your administration to lead the way towards a more caring and sharing global vaccine policy.

Our warmest thanks for your most positive response.

As of this writing, mas marami nang vaccine slots sa Manila kaya hindi na masyadong problema ang kumpulan ng tao kahit walk-in pa rin ang system. Gayunman, kapansin-pansin na less stressful pa rin ang sistemang gaya ng sa Quezon City na ikaw ang pipili ng schedule at di mo kailangang makipagbalyahan sa pila para mabakunahan. Samantala, walang masyadong improvement kaugnay ng vaccine internationalism. Kulang pa rin ang delibero ng bakuna sa mga Third World countries gaya ng Pilipinas, at mabagal pa rin ang vaccination on a national level. Prediksiyon tuloy ng ilang eksperto, isa sa pinakahuling makaaabot sa herd immunity sa Asya ang Pilipinas, dahil sa sobrang bagal ng bakunahan. Sana nga ay maghimala at bumilis-bilis sa mga susunod na araw upang magkaroon naman ng tayo ng fighting chance na mawakasan ang pandemya at makapagback-to-normal bago man lang mag-2022.

Interregnum Bago Ang Second Doses: Ilang Tala sa Stress at Gastusing Dulot ng Isang Emergency Operation

Bukod sa kuwentong bakuna, may kuwentong opera rin ang aming pamilya. Mas naunang nakapagpabakuna ang nanay at tatay namin (Sinovac) pero mas mauuna akong mag-second dose (Pfizer) dahil sa magkakaibang intervals between doses of different brands. Habang hinihintay ang second dose nila, sumumpong nang matindi ang datirati nang iniindang sitwasyon ng tatay ko. Pinostpone namin noong pre-pandemic days ang operasyon dahil sabi niya ay ayaw niya munang magpa-opera at dahil nagbigay naman ng alternative treatment plan ang doktor niya. Sa kasamaang-palad ay talaga yatang sumasambulat ang sitwasyon sa panahong pinakahindi-ka-handa-para-rito. Kung kailan pandemya na mas mahirap ang proseso ng pagpunta sa ospital, aktuwal na confinement, at lalo na ang operasyon, ay saka naman talagang kinailangan nang mag-go under the knife ang tatay namin. Hindi opsiyon ang pagpunta sa pampublikong ospital dahil ang malapit sa amin na pampublikong ospital ay dati nang punuan bago pa magpandemya, kaya mas mahirap ngayon, kaya naman direktang sa isang pribadong ospital na kasama sa hospital chain ng isang dambuhalang kumpanyang may “portfolio of 18 hospitals in Luzon, Visayas,

and Mindanao, with a combined authorized bed capacity of 3,300 beds.” Deretsahang nakakategoryang “our businesses” ang mga ospital na pag-aari ng kumpanyang ito na ipinagyayabang sa kanilang company profile sa opisyal nilang website na kabilang sa kanilang mga shareholder ang Metro Pacific Investments Corporations (MPIC), at isang kumpanyang pag-aari ng KKR & Co. (isang global investment fund) at ng Government Investment Corporation (GIC), ang “wealth fund” ng Singapore. Ang daanlibong pisong ibabayad mo sa “serbisyong pangkalusugan” ay tiyak na magpapataba sa bulsa ng mga dambuhalang korporasyong tubo ang sentro ng pag-iral.

Mainam at matagumpay naman ang operasyon ng aming tatay. Pero stressful pa rin ang dami ng absurdong gastos para rito. Halimbawa, dahil nga pandemya, required ang tatay ko at akong magbabantay na magpa-antigen screening muna sa ospital mismo. Halos 1,600 pesos ang kada antigen test (halos 1,300 pesos naman ang discounted para sa senior citizen kong tatay). Samantala, may offer ang Kairos Molecular Laboratory (sa website ng Klook) na 1,200 pesos lamang na antigen test. Siningil din nila kami ng 5,684.46 pesos para sa isang unit ng “HI-Infect PPE” na ginamit sa operating room. Napakamahal nito kumpara sa deklaradong presyo ng unang batch ng mga PPE set na dumating sa Pilipinas—1,800 pesos lamang kada set, batay sa datos mula sa press release ng Department of Health noong Abril 1, 2020. Ang isang sikat na brand ng panlaban sa kirot—Arcoxia AC (120 mg)—ay 147.32 pesos kada tableta sa pribadong ospital na ito, samantalang sa Watsons ay 82 pesos lamang ito. Hindi ko na inisa-isang suriin ang aktuwal na halaga ng mga gamot na ibinigay sa tatay ko, pero masasabing mataas kaysa sa merkado ang kanilang presyo kaya naman halos kalahati ng initial hospital bill ay naka-itemize bilang “Pharmacy.” Sa initial bill ay wala pa ang professional fees ng mga doktor—na batid naming tiyak na mas malaki pa sa gastos sa kuwarto, laboratoryo, operasyon, at gamot. Maaalala mo ang kawastuhan ng tagline ng Clusivol vitamins sa sitwasyong ito: “Bawal magkasakit.” Pero di naman ganito sa lahat ng bansa kaya lalong nakalulungkot isiping sa mahabang panahon ay napakamiserable ng sitwasyon nating mga Pilipino. Halimbawa, gaya ng idinetalye ko sa pampublikong lektura tungkol sa panawagang 100% libreng serbisyong pangkalusugan sa Pilipinas, sa Cuba at United Kingdom ay halos libre ang lahat ng operasyong medikal at libre rin ang gamot ng mga naka-confine.

Sa panahong iyon, ang prayoridad namin ay makalabas agad sa ospital para hindi na masingil ng kung ano-anong overpriced na items.

Gusto na rin naming malaman kung puwedeng pabakunahan pa rin ng second dose ng Sinovac ang tatay namin, sa Hulyo 13 (na maaari rin namang mausad, kung pagbabatayan ang paminsan-minsang pag-uusad ng petsa ng bakunahan sa Maynila). 'Yun nga lamang ay wala pa ang doktor at alas-onse na ng umaga. Hindi rin masabi ng mga nars kung anong oras darating ang doktor na siya ring magsasabi kung puwede na kaming makatakas sa laberinto ng utak-negosyong ospital na ito. In the meantime, isama n'yo kami sa prayers. Pero always remember din, gaya ng sabi ng isang pari sa pelikulang *Voces Inocentes* ni Luis Mandoki, "Hoy hermanos, ya no basta con rezar." ("Today, brothers, it is not enough to pray.").